

СЕКРЕТАРЬ ХУНУ

Хоарынын улетүрүсү бүдүрүшкөчүнөн он бирги беш чыдаын дөрткү чылынын баштайты айында канчаар аяккадаанынын анализин партия хооромунун улетүрүсү килдизинин эргекчине М. Е. Фрузанов кылган. Чамдык чединикинчер басыр он дөмдөзгөч, кол кичи чаагын, кызыл кылдык маан чүдүдөгөр аяккадааны тыймайн туруп куралыардыраагтаандырган. Эззиз бүдүрүшкөчүн, продукция бүдүрүшкөчүн, ону сайгараарынын, күш-аяккадааны бүдүрүшкүчүлүн бедидеринин планын оонадларынын күүсөтсөзин чугаалаан. Аяккада чедестерин кыска чугаада чайлактаа. «Совет Тываанын 40 чылынга — шалдыкка 40 чылынга» деген кылдыкка чөдөзгөч дөмдөзгөч келгиди кичиркит талаамы бедидерини оонадларынын кылдыр аяккадаанырааг доктааган.

Т. ХЕРТЕК.

боттуу айыгдары даш хей-
ну кылар журулду бис.
СЭПК ТК-нын декабрь
(1983) Плениумунун шит-
тиги менен туштук азия-
дагы аймактын, куш-аяка-
дын бугурукчулугу белдиги,
тургалдарын аэвэжиги
тураш, хей языр проду-
цияны пландан ажыр бэри-
даш коллективте мобили-
зааста, идекияны көдүрү-
журулду бис. Чылдын план-
ны даалгаларын хуусастан
эрте ажыр күсүдери даш
демисел — сыстыг-хемчилер-
ини интернационалды чагай
адырды даш демисел кол-
лективтинин Союз Талаа-
да 40 чылны төлөтпиг утку-
рунга патриотчу хэрэз бо-
дур.

Сыстыг-Хемде ийн аал
нишг чуртгаар бир байжы-
ны, Ия суурда ажил-агь-
ны салбырын белегел
пунктууноч, чуртгалга ба-
жынынь тудуун дооуу,
ажьгалла кнрген, Эрткен
чалын 6670 кубометр ту-
дуг мяжы белегелээр хулаз-
гевисти 6800 кубометр че-
дирген бис. 5000 кубометр
мяшты Бин-Хемни куду
салдадыл, Кызылдын рес-

2-ги арын. 1984 ч. февраль 19

12

3. НАЙЫРАЛДЫҢ ХЕРЕЧИЗИ

Бо чылым октябрь айда бистин республиканың ажил-шичкылары Тываның ССРЭ-нин составына киргенинден бээр 40 чыл болур оюн демдеген эрттирер. Ол республиканың амырдылыгына улуг байырлап дээрн киж бурзунге бил-дингир. Инчангаш ол юб-сейге кушажылчы белектер-тинг ужуражыр дээр соци-алистич чарыш амгы үеде Тыванын бузук бурзунге кат-барган.

Ол хире кыска үениң дур-гузунда республиканың ажил-шичкылары экономика болгаш култура талазы-биле кан-наар-даа аажок улуг чедир-шичкынери чедип ап, бурунгаар бажыны кылган. Оон бир тур-гарай херечизин бистин Ак-Довурактын сайзыралындан жарып болур.

Совет Эвилелиниң Комму-нисттик партиязының болгаш

Совет чазактын ада сагыш салымшыкынын ачызында Тыванын шымыш булуңна-рынын бирөөн болур Ак-До-вуракта бистин республика-нын аар индустриязының эң баштайгы бүдүрүлгези В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинат туттуңган.

Бистин аныяк хоораймыс Совет Эвилелиниң бүгү уу-зутарының интернационалчы эйнайралының болгаш амы-румалышкы чорунун бир чижээн көргүзүп турар. Шы-нап-ла, бистин чурттуң бол-гаш социалисттик чурттарны-ини чүс амыр заводтары ком-бинаттың бирги болгаш ий-ги ээлчеглеринге хереклетти-нер дериг-херекселдер-биле бисти хандырган. Комбинат-тын, хоорайнын Култура ор-дунун туудунга Ленинни комсомолдун муң-мун төлө-лекчидери киржиң, боттары-

40 Совет Тыванын Чылынга Уткуштур

ниң улуг улугузуун кир-генер.

Ак-Довурактын чурттакчы-ларының база бир чоргаар-лы болур Култура орду-бистин республикада чаражы-нын, чырык, делеминин, каас-шининин талазы-биле эң чараш черлерин бирөөн. Ол ак-довуракчыларның хо-стуг үезинде дыштаныр кол-төвү болур берген. Мында аны-з-бүрү болгумнер амырлап тур-рар. Оларын аразындан кирк студиязының амыр-аки чоруп, мында комбинаттың ажилчыныр, тулгузулар, шеверлекчилер, сургуулар болгаш өөреникчилер хой-биле хаара туттуңган.

Култура ордузунун амырла-чылары солун программалыг концерттерни белеткеш, ону комбинаттын ажилчына-рынга, Барыш-Хемчик ра-йонун амырлачыларынга бо-ла көргүзүп турар.

Инчангаш аныяк хоорай-мыс оолдар, кыстары амы-рындан хостуг үезинде аны-з-комбинаттың профком дарга-зы.

ДЫШТАНЫЛГА ҮЕЗИНДЕ

Бистин Ак-Довурактың чалы-ларының хоорайны деп адап турары-даа чонтуг. Чүге дээрге, ол хоорай боду база-ла аныяк. Оон баш-тайгы бажының таван салган-дан бээр Совет Тываның 40 чы-лындан ыракта эвээш, чүгө 20 чыл болуп турар. Ынчалза-даа, бистин хоораймыста чогаадкыч-су-биле амырлачылар, амыртыг кылдыр дыштанырга таарымчалыг бүгү үзүлдерин тургускан. Бисте Тывада чок дээр чырык, делем Култура ордузда, чаа-гайжыды туттуңган хой кавт бажы-чнар-даа бар. Ынчалза-даа бистин спортчу комплекзиниң кандыг дээр силер? Ол бээр спорт «аалы» апарган. Республинада бир-ле дугаар эштин черлг (даштын 40 градус соокта-даа эштин турар), аны-бүрү спорт ке-жирлеринге өөренип, белеткени-ринге таарыштырган өрээлдеринг, залдарыг комплекс бо-ла болгай. Бистин комплексте бо чылын волейболдун, баскетболдун, шой коудеринин, боксун спорт сек-циялары амырлап турар. Орта В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинаттың аныяктары хой-биле кыражып турар. Оон-биле кады эштин суг бассейнинге спорт-чулардан аныада улуг-биче кижилеринг кадыкшыдылга бөлүгү ба-ла кээп турар. Амдызында мында уругларның 6 бөлүгү өөренип ту-рар. Бистин сорулганыс аада кү-зелдиг киж бурзун хаара тудуп,

ЧЕЧЕН-ЧОГААЛ КАТТЫЖЫШКЫНЫ

СЭНП Барыш-Хемчик рай-комунуң болгаш улус депу-таттарының район Советинин органы «Хемчиктинг сылдызы» солунуң чанында «Мажалык» чечен чогаал амырлап турар. Оон кемжигун-инеринин чогаалдары солун-нарга, чечен чогаал алыман-гы «Улуг-Хемге» үнгүлзэн.

«Мажалык» чечен чогаал каттыжышынында «Тыва даг-дугу» комбинаттан болгаш Ак-Довурак хоорайдан амыр-

АЧАМ ОНУ КӨРГЕН БОЛЗА...	
Ам бо хүнде	Ленин аттыг, чоргааралым комбинатта.
Аалзынганым	Кара-Дашта— Ак-Довурак хоораймыда.
Ажылчынын аразында	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.
Ачам херзин уламчылаан	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.
Өгүнү чартың ээлеп алган	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.
Өшкү нежи хөрүңке дең,	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.
Салам,	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.
пресс масналарлыг,	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.
Салаа-биле	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.
танан басып,	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.
Чагыларны майык,	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.
Чанымыста	ааза боттук кижизи мен, амыр шагынч дарганы мен.

Редакцияның адреси:

Тыва АССР-ида Ион үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садымның херекстеринин талазы биле «үрүне комитетинин» типографиязы. Кызыл, Шетинкип болгаш Крайченко куумчузу, бажы № 1; ТС—00281.

ОРУСТАП ӨӨРЕНГЕНИМ

Часкы хар хүн нараанта пыдашпай эрип эгелзэн. Суурууста улуг улустар хүн кара бедип чыдааны-биле часкы амыр-ише бе-леткелин доозуп, күш-аылы-чы сорук кире берген. Ол чылын час база эрте дүш-кен деп улус чугаалажып турган чүве. Ак, Кара Чаа-тыларын сурунуп кырында доштар эстиринин кырында белген, соолук тыныкын ты-нып чынарар. Ол үени мен амыр Виктор-биле хөл-чок манай турган бис. Амыр менден ийи класс улуг. Эрт-кен чылын үш дугаарга тур-гаш өргөлзөн, оон кейин дугаар талазы-биле школага тергилзэн. Бо чылын оон соорулазы сонда-да бел-тин, школага бирги чегин кы-м-та-даа берген. Каймыс-даа эртен чылта болаарга бир хар улуткан. Каймыс-даа өргөлзөн үенин четтикпей манай турган бис. Амыр эртенки-ле хүнзенинвис — быгыркан далган, шил-де хойтпак сукуан сумкавысты арай улуг ко-чал иштине кире окташ, эгилеппеш, мурнай басыл-ган. Акимындыр арай бир-чечек кочал, мээң дайын-чы чепсөөм, оң талазы эк-тим кырында барган. Сорук-тур басып оң мен. Ам кан-па, дугаар херек чок. Өргө-лзөө черинис Арыг-Узуну-де. Арыг-Узунуң кейин кеш-пен, кооргалданган буга-тинга келгилеппеш мында мээңда айт өргөзүп өргөлзөп дег, кокуйгай бергилзеп өргөлзөп «сыйт-сыйт» кыл-дыр медээлежип-ле турлар.

Өргөлзөшүн эгелзэн. Үч-дүрүнче кыш савырышпаш, ийи чочал сутун кулуттаарга-ла көн-суг апаган өргө мол-чуртайнып үнүп, нээр, амыр холдары-биле хыл мо-нундан амыр. Сугну узуп

алгаш, үчүгү чанында амыр-че кел чораш динчарымга амыр бир салазын аксын доора тудуп алган бирде менче, бирде өрге үчүгүрү-че көрүп каап: «Тыше, ты-ше!» деп алгырып тур. Үч-дүр чанынга келиримге амыр «кут» деп имней-дир. Кочалда суум чүгө чар-тын кулуп доорумда амыр өргөзүн үчүгү аксындан үш-та соп келди.

— Чүгө «тыше, тыше» деп орустап алгырдың, амыр?

Кижим менден хойну би-лирин илередип хөөрөп үн-дү:

— Ынчанайм канчаар, аат! Дегиң сени тылаалп кыл! дээрмге өрге билеп каалы.

А мен орустарымга өрге аамалыны бээр-дир. Ам өргөлзөдө чүгө орустап чү-гаалажып бис—деп би.

Мен акымның чугаарын магадап шаг-ла болдум. «Шынап-ла школага өөр-дип турда бегин ол хире берге, шингээтимес дыл-ды өрге канчал билер чү-вел, ону өөрдөп турар амыр» деп бодоп оң мен. Ол үеде амыр тура халаан ман-биле амыр-ла болду. Эдээн чораш турупкаш, менче хо-лун кайып алгырып тур.

— Вода, вода!

Мен кочаларым туткан буга сууче манай амыр-ла болдум. Ол хүн оламыс хөлчөк болган. Өөртүңү-мөңдөй чыгып орууста амыр хөөрөй-дир.

— Көрдүң бе, аат. Өргө-лзөдө бир чанымың билеп алдымыс. Өргөлзөп орус дыл билбестер-дир көр. Ам өргөлзөдө чүгө орустап чү-гаалажып бис. Өөргөлзөдө халамырдың бүгү-ле, сөстө-рин орустап өөренип алдыр сен, мен айтп бээр мен.

ЮБИЛЕЙГЕ УТКУШТУР

Нарын Култура ба-жынынга С. Б. Боржо-нуң «Ачылыг салчаан-кын» деп шынжы Лес-ная куумчузуна «Да-мырак» агитквартира-ның бот-тымынгар ар-тистери көргүсөн.

Школаның күш-култу-ра бажыны Сергей Би-дан, советта кассир На-на-кыс Ион, башып На-талы Монгуш, хурстат-тын агиттер Тамара Сан-Хоо оларын сайлап роль-дарын азыри эки деп көр-ген.

Школор көрдү э э и уламчылар. Агиткварти-ралар шир-биле кады аны-бүрү танчы, оюннар-ны, лекция, беседалары, дыштанырга кезгелдери-ниң программасына ки-рип эрттирпн турар.

А. КОМБУ, Эрэни район.

СУББОТА САНЫНДА

«Шамбалы» сов-хозтун Култура бажы-ның суббота санында агитквартира кон-церт эртип турар. Ону эрттиреринг чуруму оонай.

Херезженер чөлүлели, нээр Совет, профсоюз комитетинг респот дугаал-дасын, тускай тиргилзип тургускан. Аада агитквар-талды мурнакчылары-ны, эки өөргөлзөгил-деринг амыр-херектерин чугаалажып, чедирини-нери түнзүр, тускай монжактары-даа үндү-рер. Концерт база болур. Конкурстарын организ-таар. Шылгааранын шаңаап, мактаар. Бо бу-гүдү Совет Тываның 40 чылынга тураскааткан.

С. МОНГУШ, Кызыл район.

АГИТКВАРТИРАЛАР КОНЦЕРТТЕРИ

«Морен» совхозтун Култура бажынында агитквартира и м н организтаан концерт-тери график дугаар эртип турар.

Уч көргүзүлгенин Совет Тываның 40 чылынга тураскааткан. Бот-тымынгар агиттеринг концерт программасында мылар, тан-чылар, шулук аймаа дээр өске-даа амырлар кирип турар. Уламыс түнел көн-церт болур.

Ч. САДИ, Эрэни район.

«ТЫВЫЦАРАМ, ТЫВЫЦАРАМ!»

Дериг-Амыс с с с чыл школагың эге класс бажылары ты-мыктыр кезгелзип ор-ганизтап эрттирер. Делем классың хана-ларында хой чуруктар-ны чураш аскаң, ону башкы Татьяна Ким-овна Күжүгет кылган. Ол чуруктарын шул-туз тымыктыр хара-мызы болуп турар. Александра Гаврилова Лопсан тымыктың то-гузучун дугайында уру-ларга танымтырган. Ке-жээге догаштырган ты-мыктырны бирги класс-тың бажыны Эник Толо-кович Күжүгет чытган.

Уруглар солун ты-мыктырны бот-боттарына салчып, оон хара-мызын ты, тымыр бергелзээр, догаштырып-даа турган-нар.

Уран сөстүн уткуш-уп утулганын билп алы-маны тымыктыр кезгел-зи ужул дугайы болган.

Т. СЕРЕН-ООЛ, Кара-Хем район.

КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫ ЧУРТАКЧЫЛАРЫНЫ КИЧЭНГЕНИНГ

Улус депутаттарының Кы-зыл хоорай Советинин куус-комуну шинтирпн дугаар хоорайнын чурттакчылар-ыг эрт продукттар-биле салыг дамчыштыр хандырылганы аш-чөм садымнын магази-неринге баш үзүп чаргыла-рып кылдыр. 1984 чылдың бирги кварталында эрт про-дуктуларына чаргыларын бажың өргөлзөдөгил 1984 чылдың февраль 25-не чедир кылдырар. Февраль айның чаргыларын магазинерге бээр 1984 чылдың март 1-ге чедип доозур.

Февраль айның амырла-тынман чаргыларын март айда күш чок болур.

КЫШКЫ ОЛИМПИАДАДА

маннарында сукчулап алган кышкы... Шынал-ла олар-нын чедирининг болгору-га кым-да чыгыныш. Ол «кварте» Норвегияны эң тертин хаакчылары кир-ген.

Старт соонда баштайгы километрге Ингер-Хелене Нюбротен мурнап чораш. Оон соонда Мария Степа-нова (СССР), Мария Матик-айнен (Финляндия) болгаш Дагмар Шубова (ЧССР) олар. Чарыштын ийги ча-дазын чедип олар шак-ынчаа келгенер. Нюбро-тен Степановдан 24,5 се-кунда мурнап келген. Фин болгаш чехослован хаакчы-лар Юлиандан он секунд-а ажы оолаалан.

Маргылдааның ийги ча-дазы чугула шинтирлгит болган. Аада эң дуркула-мылар киришкен. Бистин

ИННИГ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН
8.00 — Гимнастика. 8.20 — Бистин өнүктүрүлгө (ГДР). 8.50 — Орус чугаа. 9.20 — «Испанияны хемне-ри». Киниопрограмма. 10.00 — Концерт. 10.45 — «Бил-дингир-даа болза. Бүзүр-чиг эвес». 11.45 — Доку-менталдыг телефильм. 12.00 — А. Вейцлер, А. Мишарин — «Кышкы баллада». Фильм-шин. 14.00 — Муль-тифильм. 14.15 — «Ады-тоант его превоходительство». Уран-чечен телефилми-ниң 3-ку сериясы. 15.30 — Кон-церт. 16.00 — «Тилекин-чег». 17.30 — Бистин кинио-режиссерлерининг чуга-галары. 18.00 — Зара До-луканова ырлар. 18.55 — Күрүнеиниң орус музейинг дугайында дамчыдылга. 3-ку фильм. 19.30 — «Далай чанынга ыры». 20.00 — «Тамчыктыг удунар, чаш-тар!». 20.15 — Докумен-талдыг чаа телефильм. 20.45 — Документалдыг фильм: «Бүгү чурттагызы-га утундурбас». 21.00 — «Уе». 21.30 — «Айыылдыг назы». Уран-чечен теле-фильм. 22.55 — 23.50 — Уран чүүл мастерлерининг концерти.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

«КИНО»
ФЕВРАЛЬ 19-ТА
«НАЙЫРАЛ»: «Если враг не сдаётся» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактаарда.
«ПИОНЕР»: «Пой, кобаль, пой!» 9.30, 12.40, «Чужая птерка» 11.20, «Через тер-нин к звездам» 14.20, «Клет-ты и обещания» 17.10, 19.50 шактаарда.
«КАА-ХЕМ»: «Кашей бес-смертний» 11.00, «Знахар» 12.30, 15.00, 17.40, 20.00 шактаарда.
«ВОСТОК»: «Остается с